

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
НН інститут історії, права та міжнародних відносин
кафедра історії України**

Юрій Тарабан

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА

ІСТОРИКА

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Суми – 2024

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка
(протокол № 12 від 19.06.2024)*

Укладач:

Ю. В. Тарабан, доктор філософії у галузі освіти/педагогіки, старший викладач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

В'ячеслав Оліцький, кандидат історичних наук, завідувач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Світлана Моцак, кандидат історичних наук, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Науково-дослідна робота історика: методичні матеріали до вивчення навчальної дисципліни / [уклад. Ю. В. Тарабан]. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2024. 43 с.

Методичні рекомендації призначені для надання допомоги в процесі вивчення навчальної дисципліни «Науково-дослідна робота історика», для успішного виконання навчальних завдань та підготовки до занять. У виданні подаються структура навчальної дисципліни, критерії оцінювання, розподіл балів по темах та розділах, плани, методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять, самостійної роботи студентів, рекомендовані джерела інформації та література з навчальної дисципліни.

Тарабан Ю.В., 2024
СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2024

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
2. ОПИС, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
3. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ
4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
8. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
9. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Науково-дослідна робота історика» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл навчальних дисциплін професійної підготовки).

Програма курсу «Науково-дослідна робота історика» побудована із врахуванням того, що студенти вже мають базові знання із історії України. Опанування основами науково-дослідної роботи створюють умови успішного написання в подальшому курсових та кваліфікаційних (магістерських) робіт.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Науково-дослідна робота історика» є формування у студентів системного уявлення про теоретико-методологічні аспекти історичної науки, а також вивчення методології наукових досліджень і методики здійснення досліджень конкретних проблем з історії.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Науково-дослідна робота історика» є теоретичні та методологічні основи історичного дослідження, а також система науково-дослідної діяльності студента-історика, яка передбачає формування вмінь аналізу історичних джерел та наукової літератури, висвітлення результатів власних науково-теоретичних і дослідницьких пошуків.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Науково-дослідна робота історика» є засвоєння здобувачами вищої освіти теорії наукових досліджень, теоретичних принципів і методологічних засад історичної науки; формування у майбутніх фахівців-істориків вмінь обґрунтовувати актуальність обраної теми дослідження, обирати оптимальні шляхи досягнення мети і розв'язання поставлених у роботі завдань, визначати об'єкт і предмет дослідження, практичну значущість і наукову новизну, використовувати загальнонаукові та спеціальні методи історичного дослідження, аналізувати історичні джерела та наукову літературу, літературно і технічно правильно оформляти наукові результати.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою:

Інтегральна компетентність

ПК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів історії, суспільно-гуманітарних дисциплін, предметних знань у галузі історії та громадянської освіти, педагогіки та психології, теорії та методики навчання історії та характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти (основна школа).

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність)

ЗК 2. Здатність усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, сумлінно виконувати професійні обов'язки, моделювати траєкторії особистісного та професійного самовдосконалення; дотримуватися принципів толерантності, етики вчителя, академічної доброчесності; здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність)

ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність)

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність)

Предметні (фахові) компетентності

ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів; використовувати знання державної та іноземної мови в освітній і професійній діяльності; дотримуватись нормативних вимог академічної етики та доброчесності.

ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: використовувати

систему теоретичних знань та практичних умінь з історії та громадянської освіти в процесі вирішення професійних завдань; застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу та розвитку громадянського суспільства, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки та суспільно-гуманітарних наук; ефективно й грамотно працювати з джерелами історичної інформації та інформації суспільного значення, будувати усні й письмові висловлювання щодо історичних та суспільно-значущих фактів, історичних постатей та історичної теорії; застосовувати системні знання з історії, громадянської освіти та методики навчання історії й суспільно-гуманітарних дисциплін при навчанні предмета в базовій середній школі, здійснювати структурування навчального матеріалу; характеризувати досягнення історичної науки та сучасний стан історичних інституцій, їхні ролі в суспільному житті, оцінювати та визначати історичні джерела (пам'ятки); моделювати зміст навчання історії та громадянської освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності з історії та громадянської освіти; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання історії та громадянської освіти, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; формувати ціннісні ставлення в учнів.

ПК 5. Емоційно-етична компетентність як здатність: усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

ПК 9. Проєктувальна компетентність як здатність проєктувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.

ПК 10. Прогностична компетентність як здатність: прогнозувати результати освітнього процесу; планувати освітній процес.

Знання

ПРЗ 1. Знати спеціальну термінологію й наукову періодизацію історичних та суспільних процесів, що відображають предметну галузь «історія та громадянська освіта».

ПРЗ 2. Знати та розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки, громадянського суспільства.

ПРЗ 3. Знати та розуміти історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРЗ 4. Знати історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.

ПРЗ 5. Знати сучасні концепції навчання й виховання, актуальні питання педагогіки та методики навчання; традиційні та інноваційні підходи до організації освітнього процесу, методи і прийоми, технології навчання, форми організації навчальних занять, форми організації навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчання.

ПРЗ 6. Знати, розуміти та використовувати концептуальні засади, теоретичні та навчально-практичні складові методики навчання історії та громадянської освіти для виконання освітньої програми в основній середній школі, раціональні прийоми розумових дій; організації освітнього процесу, традиційні та сучасні методи та технології навчання, різноманітність форм організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти; основні вербальні та невербальні прийоми і засоби впливу на суб'єктів навчання в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРЗ 7. Знати сучасні концепції навчання й виховання, актуальні питання педагогіки, методики навчання історії; традиційних та інноваційних підходів до організації освітнього процесу, методів і прийомів, технологій навчання, форм організації навчальних занять, форм організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРЗ 8. Знати особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання історії та громадянської освіти, у професійній діяльності сучасного вчителя.

Уміння

ПРУ 1. Уміти використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатofакторний.

ПРУ 2. Уміти орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні та суспільні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції суспільно-політичних та міжнародних відносин, пов'язаних з геополітичними чинниками.

ПРУ 3. Уміти працювати з джерелами інформації, що відображають історичний та суспільний розвиток, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел, тенденцій розвитку громадянського суспільства; дотримуватись норм професійної етики та академічної доброчесності.

ПРУ 5. Уміти оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності (історії та громадянської освіти, методики навчання історії та громадянської освіти).

ПРУ 6. Уміти застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПРУ 7. Уміти добирати і застосовувати освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів в галузі історії та громадянської освіти.

Комунікації

ПРК 1. Володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні історії та громадянської освіти (грамотно використовувати державну мову у процесі професійної діяльності, чітко та аргументовано висловлювати власні думки, міркування, почуття; використовувати одну з іноземних мов на рівні, що дозволяє отримувати та оцінювати інформацію з зарубіжних джерел в галузі

професійної діяльності); створювати тексти та короткі описи (есе) на підставі історичної інформації, що відображають стан та розвиток громадянського суспільства для подальшого можливого використання у фаховому середовищі (в журналістиці, в місцевих органах влади, музеях тощо).

ПРК 2. Творчо використовувати теорії й досвід у процесі вирішення соціальних і професійних завдань, неухильно слідувати нормативним вимогам академічної доброчесності.

Автономія і відповідальність

ПРА 1. Пояснювати та аналізувати суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

ПРА 2. Характеризувати об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів, суспільні процеси.

ПРА 3. Володіти основами професійної культури, етики та академічної доброчесності, мати здатність створювати й редагувати тексти фахового змісту.

ПРА 4. Сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя; організовувати навчальний процес, ґрунтуючись на основних правових нормах і законах, нормативно-правових актах, санітарно-гігієнічних правилах, правилах і рекомендаціях зі здоров'язбереження.

ПРА 5. Виявляти риси лідера, проявляти ініціативу, брати на себе відповідальність, прогнозувати; за власною ініціативою планувати, організовувати процес самонавчання та самовдосконалення; прагнути навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки і соціального життя, вдосконалювати й розвивати власний інтелектуальний та загальнокультурний рівень.

2. ОПИС, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
1-й		
Семестр		
1-й		
Лекції		
16 год.		
Практичні, семінарські		
24 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
48 год.		
Консультації		
2 год.		
Загальна кількість годин – 90		Вид контролю: залік

Назви тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		лек	пр	конс	самоств
Розділ 1.					
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ					
Тема 1. 1. Теоретичні основи наукового дослідження	8		2		4
Тема 1.2. Теоретичні основи історичних досліджень	14		2		8
Тема 1.3. Технологія наукових досліджень	8		2		4
Тема 1.4. Етапи виконання студентського наукового дослідження	14		2		8
Розділ 2.					
ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.					
ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ НАУКОВИХ РОБІТ					
Тема 2.1. Реферати, курсові та кваліфікаційні роботи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра	8		4		4
Тема 2.2. Написання тексту курсової та магістерської роботи	14		4		8
Тема 2.3. Оформлення курсової та магістерської роботи .	14		4		8
Тема 2.4. Апробація та публікація результатів наукового дослідження. Захист наукових робіт	10		4	2	4
Усього годин	90	16	24	2	48

3. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Науково-дослідна робота історика» можуть бути:

1. Усний контроль. Здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – перед усією аудиторією ставить серію логічно пов'язаних між собою запитань.
2. Письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових завдань, виконання яких може бути короткочасним (15-20 хв.) або протягом усього навчального заняття. Письмовий контроль може мати різну глибину діагностики (поверхневий зріз або ґрунтовний комплексний аналіз).
3. Тестовий контроль. Тести – це спеціальні завдання, виконання або невиконання яких вказує на наявність або відсутність у здобувача вищої освіти відповідних знань та вмінь.
4. Підготовка доповідей, презентацій, есе. Передбачає виконання творчого завдання за результатами поглибленого дослідження окремої проблеми. Носить комплексний характер, демонструє здатність до навчально-дослідницької роботи.

При опануванні змісту навчальної дисципліни особлива увага приділяється дотриманню норм академічної доброчесності, запобігання плагіату, забезпечення довіри до результатів навчальної та дослідницької роботи, яку виконують здобувачі. Акцентується несумісність порушення норм академічної доброчесності з нормативними характеристиками навчальної діяльності студента закладу вищої освіти, доводяться до відома наслідки таких порушень.

В процесі оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами усіх видів аудиторної та поза аудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчальної програми шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання навчальних результатів з дисципліни реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень

студентів під час відвідувань лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань, інших видів навчальної роботи, передбачених навчальною програмою дисципліни. Поточний контроль складається з таких компонентів:

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **84 бали:** участь у семінарах – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань та дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **16 балів:** самостійна робота (опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготування рефератів, есе тощо).

Разом – **100 балів.**

Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90–100	<p>Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок.</p> <p>Оцінка «відмінно» виставляється за повні, систематичні, логічно викладені знання. Студент повинен розуміти суть парадигми кожної історичної епохи, місце в ній конкретних історичних подій, постатей коло їх ідей і суть їх внеску в розвиток історії та культури. Він повинен володіти категоріальним апаратом, навичками логічного доведення, мати власну позицію по суті поставлених питань.</p>
82–89	<p>Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.</p> <p>Оцінка «добре» передбачає, що, в цілому володіючи матеріалом, студент допускає незначні неточності та окремі помилки, виклад недостатньо систематизований, розуміння суті історичних подій та фактів не завжди чітке.</p>
74–81	<p>Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вірно з певною кількістю суттєвих помилок.</p> <p>Оцінка «добре» передбачає, що, в цілому володіючи матеріалом, студент допускає незначні неточності та окремі помилки, виклад недостатньо систематизований, розуміння суті історичних подій та фактів не завжди чітке.</p>
64–73	<p>Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані непогано, але зі значною кількістю недоліків.</p> <p>Оцінка «задовільно» виставляється студенту, який має суттєві недоліки у викладі навчального матеріалу, має прогалини у знаннях, потребує навідних питань і не може самостійно побудувати логіку відповіді. Разом з тим оцінка «задовільно» передбачає засвоєння вузлових питань, розуміння суті основних проблем курсу.</p>
60–63	<p>Кредит зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.</p> <p>Оцінка «задовільно» виставляється студенту, який має суттєві недоліки у викладі навчального матеріалу, має прогалини у знаннях, потребує навідних питань і не може самостійно побудувати логіку відповіді. Разом з тим оцінка «задовільно» передбачає засвоєння основних подій, фактів, дат, розуміння суті основних проблем курсу.</p>
35–59	<p>Кредит не зараховано. Студенту надається можливість скласти оговорені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки.</p> <p>Оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не розуміє</p>

	суті основних подій, фактів, дат, розуміння основних проблем навчального курсу «Історія Сумщини та Північно-Східної України».
1–34	Кредит не зараховано. Студент повинен повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни.

Оцінювання результатів роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
7	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і практичної діяльності. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
6	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників, окремих прикладах. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.

2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

Розподіл балів

Поточний контроль								Разом	Загальна сума
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 1.6	T 1.7	T 1.8	77	100
Поточний контроль									
7	7	7	7	14	14	14	7		
Контроль самостійної роботи								23	
2	2	3	2	2	4	4	4		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи історичного дослідження.

Тема 1.1. Теоретичні основи наукового дослідження.

Предмет, мета і завдання, основні поняття курсу. Організація наукової діяльності в Україні. Підготовка науковців в Україні. Професійні історики та їхні суспільні ролі. Основні способи викладу результатів наукових досліджень. Поняття методу наукових досліджень. Загальнонаукові методи. Спеціальні методи в гуманітарних науках.

Тема 1.2. Теоретичні основи історичного дослідження.

Основні способи викладу результатів наукових досліджень. Поняття методу наукових досліджень. Загальнонаукові методи. Спеціальні методи в гуманітарних науках. Історик як суб'єкт пізнання. Рівні та етапи пізнавальної діяльності історика. Загальнонаукові методи в історії. Методи історичного дослідження. Принципи історичного дослідження.

Тема 1.3. Технологія наукових досліджень.

Загальна характеристика процесів наукового дослідження. Формулювання теми наукового дослідження та визначення робочої гіпотези. Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження. Виконання теоретичних і прикладних наукових досліджень. Оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Правила складання бібліографічного опису для списків літератури і джерел. Правила бібліографічного опису окремих видів документів. Розташування бібліографічних описів у списках літератури. Правила наведення цитат і бібліографічних посилань у текстах наукових та навчальних робіт. Пошук інформації у процесі наукової роботи. Електронний пошук наукової інформації.

Тема 1.4. Етапи виконання студентського наукового дослідження

Підготовчий етап дослідження. Інформаційний етап. Аналітичний етап. Реконструктивний та пояснювальний етапи.

Розділ 2. Організація науково-дослідної діяльності студентів. Практичне виконання студентського наукового дослідження.

Тема 2.1. Реферати, курсові та кваліфікаційні роботи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра

Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт. Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи. Послідовність виконання курсових і кваліфікаційних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра. Підготовчий етап роботи над курсовою (кваліфікаційною) роботою. Робота над текстом курсової (кваліфікаційної) роботи. Оформлення курсової й кваліфікаційної робіт.

Тема 2.2. Написання тексту курсової та магістерської роботи.

Магістерська робота (дисертація) як кваліфікаційне дослідження. Написання розділів основної частини. Висновки та вступ до роботи.

Тема 2.3. Оформлення курсової та магістерської роботи

Правила передруку рукопису. Правила оформлення бібліографічного опису. Оформлення бібліографічних покликань та списку використаних джерел і літератури. Оформлення цитат. Оформлення приміток, ілюстрацій, таблиць, додатків.

Тема 2.4. Апробація та публікація результатів наукового дослідження. захист наукових робіт.

Підготовка до захисту й захист курсових і кваліфікаційних робіт. Керівництво й рецензування курсових і кваліфікаційних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра. Магістерська робота (дисертація) як кваліфікаційне дослідження.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття - форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію за попередньо визначеними темами. До заняття студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені виступи, активність студентів у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у журнал викладача.

Зазвичай на семінарські заняття виносять не більше 4–6 запитань (на двогодинне заняття – не більше 2–3 питань).

Семінарське заняття в активній формі

Підготовка творчо обдарованих фахівців неможлива без активізації форм і методів навчального процесу. Однією з основних форм практичної підготовки є семінарське заняття, яке необхідно побудувати в активній формі процесу дієвого засвоєння студентами навчальної інформації за моделлю управління їх навчально-творчою діяльністю, тим самим інтенсифікувавши процес підготовки кадрів.

Мета проведення семінару в активній формі (САФ) - активізувати навчальний процес шляхом безпосереднього залучення студентів до організації та керівництва заняттям. Дана дидактична форма також призначена сформулювати і закріпити вміння з колективної підготовки, обґрунтування, прийняття та оцінки управлінських рішень, що є обов'язковим елементом творчої сформованості майбутніх фахівців з вищою освітою.

Активна форма занять передбачає якісні зміни у взаємовідносинах між викладачами і студентами: джерелом інформації стає не тільки викладач і відповідна навчальна і наукова література, але й сама аудиторія. Студенти з об'єкту управління перетворюються на суб'єкти, адже у цьому випадку вони стають активною стороною управлінського процесу. Викладач проектує таку дидактичну систему, за якої здобувачі самостійно організовують проведення

навчального заняття, виконуючи не тільки ретрансляторські функції з передачі інформації, але й розробляють алгоритм управління навчальною діяльністю, що забезпечує загальне підвищення ефективності процесу засвоєння знань і формування творчого досвіду особистості. При цьому відношення викладачів зі студентами стають суб'єкт-суб'єктними. В основі проведення САФ лежить моделювання конкретних виробничих ситуацій.

Основні види семінарських занять

Просемінар - перехідна форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів через практичні і лабораторні заняття, в структурі яких є окремі компоненти семінарської роботи, до вищої форми - власне семінарів. Головним завданням просемінарських занять є вироблення у студентів вміння виконувати різноманітні практичні роботи (працювати з підручником, історичними джерелами, реферувати літературу, складати тези), тобто, просемінари є своєрідними практикумами.

Семінар-дослідження - форма семінару, зміст якого полягає у набутті, поширенні та частковій реалізації історичних знань з наданням цьому процесу компонентів наукового дослідження. Семінар-дослідження здійснюється в три етапи, часто охоплює кілька групових занять з різними часовими інтервалами.

Семінар-„круглий стіл” - форма семінару, в основу якого закладено декілька поглядів, обговорення яких призводить до прийнятної для всіх учасників позиції або рішення.

Семінар-розгорнута бесіда. На такому семінарі тему розподіляють на невеликі за обсягом, але органічно пов'язані між собою проблемні запитання. Виконання одного завдання є основою для виконання наступного. Доцільно заохочувати слухачів виступати з уточненнями і доповненнями, що дає змогу залучити до обговорення максимум студентів. Цей вид семінару не передбачає письмових доповідей чи рефератів. Його структура: організація групи - вступне слово викладача - власне бесіда - підведення підсумків заняття.

Семінар-доповідь (повідомлення). Такий семінар потребує ґрунтовної підготовки, використання різноманітних інформаційних джерел. Доповідач

послідовно викладає свої думки, аргументує їх вагомими фактами. Решта студентів уважно його слухають, щоб бути готовими до доповнень, підтверджуючи чи спростовуючи викладене. Цей вид семінару має значні педагогічні можливості, але для їх реалізації необхідна активність студентів. З метою активізації студентів під час таких занять, крім основного доповідача, можуть виступити 1-2 опоненти. Після виступу опонентів виступають ще 4-5 студентів, а викладач підводить підсумок. Такий семінар часто набуває ознак дискусії.

Семінар-диспут (дискусія). Форма семінару, складовими якого є спірна проблема, різноманітність шляхів її достовірного вирішення, компетентність учасників. Для дискусії потрібна проблема не за об'ємом матеріалу, а по суті протиріччя.

Семінар-диспут передбачає чітко сформульовану тему і залучення до роботи всієї групи. Перелік питань має містити явні і приховані суперечності. Семінар вибудовується так, що з доповіддю з кожного питання виступає один доповідач, який не розкриває його повністю, а це передбачає доповнення, полеміку, обговорення. При цьому у висвітленні питання можуть бути різні погляди, різні оцінки історичних явищ, подій. Це спонукає мислити, доводити свою точку зору. За своєю структурою семінар-диспут містить вступне слово, власне дискусію і підбиття підсумків.

Семінар-конференція. Викладач заздалегідь визначає тему, мету і завдання семінару, розподіляє запитання між студентами з урахуванням індивідуальних можливостей, пропонує перелік необхідної літератури, проводить групові й індивідуальні консультації. Під час заняття одні студенти виступають із доповідями та повідомленнями, а інші доповнюють їх виступи, ставлять запитання, беруть участь у дискусії. Викладач проблемними запитаннями спрямовує обговорення доповідей, залучає до обміну думками. Доцільним є запрошення фахівців з проблеми, що обговорюється.

Семінар-прес-конференція. Механізм його проведення достатньо традиційний: команда з 4-5 осіб відповідає на запитання із загальної історичної

проблеми, її аспектів, відомостей з додаткової літератури тощо. Найбільш типовими формами такого семінару є наступні: а) група складає питання з проблеми, а ті, хто склав найбільше запитань, стають учасниками прес-конференції; б) студенти-автори найбільш цікавих запитань ставлять свої питання групі; в) викладач сам обирає студентів, що відповідатимуть на запитання аудиторії та ін.

Семінар-„карусель ” - форма семінару, спрямована на те, щоб задіяти максимальну кількість студентів. Студенти цілеспрямовано переміщуються з одного навчального місця на інше, тому кожний виступає в ролі того, хто навчається, того, хто навчає, оратора.

Семінар-„мозковий штурм” - форма семінару, яка містить цілеспрямоване орієнтування студентів на сприйняття та колективне вирішення складного питання на основі максимального розумового напруження учасників заняття.

Істотну роль у процесі підготовки до семінарських занять відіграють наочні посібники (карти, таблиці, схеми, презентації, фотоальбоми тощо).

Якісна підготовка до семінарського заняття передбачає:

- вивчення плану семінарського заняття, що означає усвідомлення суті основних питань заняття;
- врахування методичних вказівок викладача щодо виду та форми проведення семінару;
- ознайомлення зі списком літератури, опрацювання відповідних джерел, розділів підручників та допоміжної літератури;
- опрацювання основних термінів, понять, категорій, персоналій, хронології до теми;
- опрацювання конспекту лекції з даної теми;
- ознайомлення із завданнями для самоперевірки знань, ведення дискусії, можливими темами рефератів;
- написання тез відповідей на поставлені питання, реферату (за індивідуальним завданням);
- підготовка презентації з використанням мультимедійних технологій.

6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар № 1

Тема: Теоретичні основи наукового дослідження

План

- 1. Предмет, мета і завдання, основні поняття курсу.**
- 2. Організація наукової діяльності в Україні.**
- 3. Підготовка науковців в Україні.**
- 4. Професійні історики та їхні суспільні ролі.**
- 5. Основні способи викладу результатів наукових досліджень.**
- 6. Поняття методу наукових досліджень. Загальнонаукові методи.**
- 7. Спеціальні методи в гуманітарних науках.**

Література

Основна:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
2. Брайчевський М. Ю. Вступ до історичної науки: Курс лекцій, прочитаних в університеті «Києво-Могилянській академії». К.: Academia, 1995. 168 с.
3. Вступ до спеціальності: Навчально-методичний комплекс / Укладач: Г. Д. Казьмирчук. К.: ПП КП «УкрСІЧ», 2013. 167 с.
4. Горбатенко І. Ю., Івашина Г. О. Основи наукових досліджень. Підручник. К.: Вища школа, 2001. 92 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. zakon.rada.gov.ua
6. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. zakon.rada.gov.ua
7. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 р. zakon.rada.gov.ua
8. Зашкільняк Л. О. Вступ до методології історії. Львів: ЛОНМІО, 1996. 96 с.
9. Зашкільняк Л. О. Методологія історії: від давнини до сучасності. Львів:

Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. 227 с.

10. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. / В. М. Литвин, В. І. Гусєв, А. Г. Слюсаренко та ін. К.: Вища школа, 2002. 430 с.
11. Калакура Я. С. Історичне джерелознавство: Підручник для студентів істор. спец. ВНЗ / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, Б. І. Корольов та ін. К.: Либідь, 2002. 488 с.
12. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень. К.: В. П. Професіонал, 2004. 208 с.
13. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень. К.: Кондор, 2003. 192 с.
14. Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу: Навчально- методичний посібник для студентів-істориків / О. М. Лебеде́нко, Н. О. Гончарова. Ізмаїл: ІДГУ, 2011. 104 с.
15. Нові підходи до історіописання / за ред. Пітера Берка; пер. з англ. К.: Ніка-Центр, 2013. 368 с. (Серія «Ідеї та історії»; Вип. 5).
16. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
17. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій. Бюлетень ВАК України. 2007. № 6. С. 9 -17.
18. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі. К.: Вид-во „Центр навчальної літератури”, 2003. 115 с.
19. Пілюшенко, В. П. Наукове дослідження: Організація, методологія, інформаційне забезпечення. К.: Либідь, 2004. 344 с.
20. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навч. пос. для студ. ВНЗ. К.: ЦУЛ, 2007. 254 с.
21. Стеченко Д. М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень. К.: Знання, 2005. 310 с.
22. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 208 с.

23. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. К.: Знання, 2006. 307 с.
24. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. 240 с.
25. Яковенко Н. Вступ до історії. К.: Критика, 2007. 376 с.

Додаткова:

1. Антоненко І. Бібліографічний опис електронних ресурсів: методичні матеріали для пристатейної бібліографії. Бібл. вісник. 2006. № 1. С. 25–27.
2. Бібліографічне оформлення списку джерел до наукової роботи: метод. рек. / уклад.: В. В. Степко, Г. О. Стешенко, Т. В. Улятовська; КНУКіМ, Наук. б-ка, Інформ.-бібліогр. від. Київ, 2015.
3. ДСТУ 3582–97. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила. Вид. офіц.; введ. 1997–07–04. Київ: Держстандарт України, 1998.
4. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання/ Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (Інформація та документація).
5. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: вид. офіц.; введ. 2007–07–01. Київ: Держспоживстандарт України, 2007. 47 с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
6. Лутовинова В. І. Бібліографічне оснащення дисертації: навч.-метод. посіб. для аспірантів і пошукачів вченого ступеня. Київ: [б. в.], 2001.
7. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт з історії ОР «Бакалавр» та «Магістр» / [уклад.: В.М. Жмака]. Суми: 2019.
8. Миронець М. Увага: плагіат! Слово і час. 2012. № 3. С. 117.
9. Положення про кваліфікаційну роботу Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Нова редакція / Ухвалено рішенням вченої ради університету протокол № 5 від 30 листопада 2020 року.

10. Положення про курсову роботу у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка / Ухвалено рішенням вченої ради університету протокол № 8 від 25 січня 2021 року.
11. Правила оформлення посилань на архівні документи у дисертаціях. Бюлетень ВАК України. 2010. № 3. С. 17–20.
12. Правила оформлення посилань на архівні документи у прикнижкових, прикінцевих, пристатейних списках джерел. Бюлетень ВАК України. 2010. №3. С. 20–22.
13. *Четиґа М. Академічна нечесність викладачів та студентів: шлях її подолання в Україні.* Вища школа. 2009. № 11. С.79-92.

Семінар № 2

Тема: Теоретичні основи історичного дослідження

План

1. **Основні способи викладу результатів наукових досліджень.**
2. **Поняття методу наукових досліджень. Загальнонаукові методи.**
3. **Спеціальні методи в гуманітарних науках.**

Література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень [Текст]: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
2. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень [Текст]: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсеєв. — 3-е вид., перероб. і допов. — К. : ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.
3. Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. — К.: «ВМУРoЛ», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»).
4. Кузнецов И. Н. Методика научного исследования [Текст] / И. Н. Кузнецов. — Минск: [б.и.], 1997. — 257 с.

5. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі [Текст]: Навч. посібник / І. П'ятницька-Позднякова. — К.: [б.в.], 2003. — 116 с.
6. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень [Текст] / В. К. Сидоренко. — К.: 2000. — РНКЦ «ДІНІТ», 2000. — 259 с.
7. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. М. Шейко, Н.М.Кушнарєнко: Підручник для студентів вищих навч. закладів. — Х.: ХДАК, 1998. — 288 с.

Семінар № 3

Тема: Технологія наукових досліджень

План

1. Загальна характеристика процесів наукового дослідження.
2. Формулювання теми наукового дослідження та визначення робочої гіпотези. Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження.
3. Виконання теоретичних і прикладних наукових досліджень.
4. Оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу.
5. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Правила складання бібліографічного опису для списків літератури і джерел. Правила бібліографічного опису окремих видів документів. Розташування бібліографічних описів у списках літератури.
6. Правила наведення цитат і бібліографічних посилань у текстах наукових та навчальних робіт.
7. Пошук інформації у процесі наукової роботи. Електронний пошук наукової інформації.

Література

1. Про вищу освіту [Текст]: закон України. — К.: Парламентське вид-во, 2006. — 64 с. — (Закони України).
2. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]. — Електрон. дан. — К.: Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>, вільний. Назва з

екрану.

3. Про освіту [Текст]: закон України. — К.: Парламентське вид-во, 1991. — 45 с. — (Закони України).
4. ДСТУ 3582-97. Скорочення слів в українській мові. Загальні вимоги та правила [Текст]: чинний від 01.07.1998. — К.: Держстандарт України, 1998. — 27 с.
5. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень [Текст]: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
6. Довідник здобувача наукового ступеня [Текст]: Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / Упорядник Ю. І. Цеков; переднє слово Р. В. Бойка. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. — 64 с.
7. ДСТУ 3582-97. Скорочення слів в українській мові. Загальні вимоги та правила [Текст]: чинний від 01.07.1998. — К.: Держстандарт України, 1998. — 27 с.
8. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.
9. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис: загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, ІДТ). — Видання офіційне. — К.: Держспоживстандарт України, 2007. — 124 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи).
10. Дудченко А. А. Основы научных исследований [Текст]: Учеб. пособие / А. А. Дудченко. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 114 с.
11. Калуев А. В. Что полезно знать ученому перед тем, как писать свой труд. — Киев, 2001.
12. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень [Текст]: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. — 3-є вид., перероб. і допов. — К.: ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.

- 13.Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. — К.: «ВМУРОЛ», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»).
- 14.Мальцев П. М. Основы научных исследований [Текст] / П. М. Мальцев, Н. А. Емельянова. — К.: Вища шк.,1982. — 136 с.
- 15.Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів... — К.: Знання, 2008. — 16 с.
- 16.Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту [Текст] / І. В. Мороз. — К.: Т-во «Знання», 1997. — 56 с.
- 17.Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.93 № 93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 № 351) // <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=4944>
- 18.Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007р. № 423. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України»; вид-во «Голока», 2008. — 31 с.
- 19.Про вищу освіту [Текст]: закон України. — К.: Парламентське вид-во, 2006. — 64 с. — (Закони України).
- 20.Про затвердження нової редакції переліків і форм документів, що використовуються при атестації наукових і науково-педагогічних працівників (із наказу ВАК України від 29 травня 2007 р. № 342) // Бюлетень ВАК України. — 2007. — №6. — С. 2-40.
- 21.Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]. — Електрон. дан. — К.: Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>, вільний. Назва з

екрану.

22. Про освіту [Текст]: закон України. — К.: Парламентське вид-во, 1991. — 45 с. — (Закони України).
23. Про практичну підготовку студентів // http://www.mon.gov.ua/newstmp/2009_1/09_02/1_9_93.doc
24. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі [Текст]: Навч. посібник / І. П'ятницька-Позднякова. — К.: [б.в.], 2003. — 116 с.
25. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень [Текст] / В. К. Сидоренко. — К.: 2000. — РНКЦ «ДІНІТ», 2000. — 259 с.
26. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко: Підручник для студентів вищих навч. закладів. — Х.: ХДАК, 1998. — 288 с.
27. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня [Текст]: (методичні поради) / автор-упоряд. Л. А. Пономаренко. — 3-є вид., випр. і доп. — К.: Толока, 2007. — 80 с.

Семінар № 4

Тема: Етапи виконання студентського наукового дослідження

План

- 1. Підготовчий етап дослідження.**
- 2. Інформаційний етап.**
- 3. Аналітичний етап.**
- 4. Реконструктивний та пояснювальний етапи.**

Література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень [Текст]: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня [Текст]: Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів

- вищої кваліфікації / Упорядник Ю. І. Цеков; передне слово Р. В. Бойка. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. — 64 с.
3. Дудченко А. А. Основы научных исследований [Текст]: Учеб. пособие / А. А. Дудченко. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 114 с.
 4. Калуев А. В. Что полезно знать ученому перед тем, как писать свой труд. — Киев, 2001.
 5. Ковальчук В. В. Основы научных досліджень [Текст]: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсеєв. — 3-е вид., перероб. і допов. — К.: ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.
 6. Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. — К.: «ВМУРол», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»).
 7. Мальцев П. М. Основы научных исследований [Текст] / П. М. Мальцев, Н. А. Емельянова. — К.: Вища шк., 1982. — 136 с.
 8. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів... — К.: Знання, 2008. — 16 с.
 9. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту [Текст] / І. В. Мороз. — К.: Т-во «Знання», 1997. — 56 с.
 10. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.93 № 93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 № 351) // <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=4944>
 11. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007р. № 423. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України»; вид-во «Толока», 2008. — 31 с.
 12. Про затвердження нової редакції переліків і форм документів, що

використовуються при атестації наукових і науково-педагогічних працівників (із наказу ВАК України від 29 травня 2007 р. № 342) // Бюлетень ВАК України. — 2007. — №6. — С. 2-40.

13. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]. — Електрон. дан. — К.: Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>, вільний. Назва з екрану.
14. Про освіту [Текст]: закон України. — К.: Парламентське вид-во, 1991. — 45 с. — (Закони України).
15. Про практичну підготовку студентів // http://www.mon.gov.ua/newstmp/2009_1/09_02/1_9_93.doc
16. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі [Текст]: Навч. посібник / І. П'ятницька-Позднякова. — К.: [б.в.], 2003. — 116 с.
17. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень [Текст] / В. К. Сидоренко. — К.: 2000. — РНКЦ «ДІНІТ», 2000. — 259 с.
18. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко: Підручник для студентів вищих навч. закладів. — Х.: ХДАК, 1998. — 288 с.
19. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня [Текст]: (методичні поради) / автор-упоряд. Л. А. Пономаренко. — 3-є вид., випр. і доп. — К.: Толока, 2007. — 80 с.

Семінари № 5-6

Тема: Реферати, курсові та кваліфікаційні роботи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра

План

- 1. Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт.**
- 2. Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи.**

- 3. Послідовність виконання курсових і кваліфікаційних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра.**
- 4. Підготовчий етап роботи над курсовою (кваліфікаційною) роботою.**
- 5. Робота над текстом курсової (кваліфікаційної) роботи.**
- 6. Оформлення курсової й кваліфікаційної робіт.**

Література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень [Текст]: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня [Текст]: Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / Упорядник Ю. І. Цеков; переднє слово Р. В. Бойка. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. — 64 с.
3. ДСТУ 3582-97. Скорочення слів в українській мові. Загальні вимоги та правила [Текст]: чинний від 01.07.1998. — К.: Держстандарт України, 1998. — 27 с.
4. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.
5. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис: загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT). — Видання офіційне. — К.: Держспоживстандарт України, 2007. — 124 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи).
6. Дудченко А. А. Основы научных исследований [Текст]: Учеб. пособие / А. А. Дудченко. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 114 с.
7. Калуев А. В. Что полезно знать ученому перед тем, как писать свой труд. — Киев, 2001.
8. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень [Текст]: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. — 3-є вид., перероб. і допов. — К.: ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.
9. Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М.

- Коровайченко. — К.: «ВМУРoЛ», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»).
10. Мальцев П. М. Основы научных исследований [Текст] / П. М. Мальцев, Н. А. Емельянова. — К.: Вища шк., 1982. — 136 с.
11. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів... — К.: Знання, 2008. — 16 с.
12. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту [Текст] / І. В. Мороз. — К.: Т-во «Знання», 1997. — 56 с.
13. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.93 № 93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 № 351) // <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=4944>
14. Про практичну підготовку студентів // http://www.mon.gov.ua/newstmp/2009_1/09_02/1_9_93.doc
15. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі [Текст]: Навч. посібник / І. П'ятницька-Позднякова. — К.: [б.в.], 2003. — 116 с.
16. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень [Текст] / В. К. Сидоренко. — К.: 2000. — РНКЦ «ДІНІТ», 2000. — 259 с.
17. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко: Підручник для студентів вищих навч. закладів. — Х.: ХДАК, 1998. — 288 с.

Семінари № 7-8

Тема: Написання тексту магістерської роботи

План

- 1. Магістерська робота (дисертація) як кваліфікаційне дослідження**
- 2. Написання розділів основної частини.**
- 3. Висновки та вступ до роботи.**

Література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень [Текст]: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня [Текст]: Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / Упорядник Ю. І. Цеков; переднє слово Р. В. Бойка. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. — 64 с.
3. Дудченко А. А. Основы научных исследований [Текст]: Учеб. пособие / А. А. Дудченко. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 114 с.
4. Калуев А. В. Что полезно знать ученому перед тем, как писать свой труд. — Киев, 2001.
5. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень [Текст]: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсеєв. — 3-е вид., перероб. і допов. — К.: ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.
6. Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. — К.: «ВМУРОЛ», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»).
7. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів... — К.: Знання, 2008. — 16 с.
8. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту [Текст] / І. В. Мороз. — К.: Т-во «Знання», 1997. — 56 с.
9. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.93 № 93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 № 351) // <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=4944>
10. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: затверджено постановою Кабінету

- Міністрів України від 7 березня 2007р. № 423. — К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України»; вид-во «Голока», 2008. — 31 с.
11. Про вищу освіту [Текст]: закон України. — К.: Парламентське вид-во, 2006. — 64 с. — (Закони України).
12. Про затвердження нової редакції переліків і форм документів, що використовуються при атестації наукових і науково-педагогічних працівників (із наказу ВАК України від 29 травня 2007 р. № 342) // Бюлетень ВАК України. — 2007. — №6. — С. 2-40.
13. Про практичну підготовку студентів // http://www.mon.gov.ua/newstmp/2009_1/09_02/1_9_93.doc
14. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі [Текст]: Навч. посібник / І. П'ятницька-Позднякова. — К.: [б.в.], 2003. — 116 с.
15. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень [Текст] / В. К. Сидоренко. — К.: 2000. — РНКЦ «ДІНІТ», 2000. — 259 с.
16. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко: Підручник для студентів вищих навч. закладів. — Х.: ХДАК, 1998. — 288 с.

Семінари № 9-10

Оформлення курсової та магістерської роботи

План

1. **Правила передруку рукопису.**
2. **Правила оформлення бібліографічного опису.**
3. **Оформлення бібліографічних покликань та списку використаних джерел і літератури.**
4. **Оформлення цитат.**
5. **Оформлення приміток, ілюстрацій, таблиць, додатків.**

Література

1. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень [Текст]: Навчальний посібник / В.

- В. Ковальчук, Л. М. Моїсеєв. — 3-е вид., перероб. і допов. — К.: ВД «Професіонал», 2005. — 240 с.
2. Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. — К.: «ВМУРоЛ», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»)].
 3. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів... — К.: Знання, 2008. — 16 с.
 4. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту [Текст] / І. В. Мороз. — К.: Т-во «Знання», 1997. — 56 с.
 5. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.93 № 93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 № 351) // <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=4944>
 6. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі [Текст]: Навч. посібник / І. П'ятницька-Позднякова. — К.: [б.в.], 2003. — 116 с.
 7. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень [Текст] / В. К. Сидоренко. — К.: 2000. — РНКЦ «ДІНІТ», 2000. — 259 с.
 8. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко: Підручник для студентів вищих навч. закладів. — Х.: ХДАК, 1998. — 288 с.

Семінар № 12

Тема: Апробація та публікація результатів наукового дослідження.

Захист наукових робіт

План

- 1. Апробація наукових матеріалів**
- 2. Наукова стаття**

3. Виступ, доповідь, інформаційне повідомлення на семінарах, науково-практичних конференціях, симпозіумах

4. Підготовка до захисту й захист курсових і кваліфікаційних робіт

Література

1. *Коровайченко Ю. М.* Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст]: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів) / Ю. М. Коровайченко. — К.: «ВМУРoЛ», 2003. — 115 с. — (Путівник в країну «Студентство»).
2. *Мороз І. В.* Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту [Текст] / І. В. Мороз. — К.: Т-во «Знання», 1997. — 56 с.

7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота – це вид навчальної діяльності, в процесі якої студент самостійно опрацьовує теоретичне чи практичне питання, тему, вирішує задачу або виконує завдання на основі знань, отриманих з підручників, книг, на лекціях, практичних або лабораторних заняттях.

Самостійна робота студента є однією з основних форм навчального процесу у вищій школі. Лише самостійна робота в комплексі з іншими формами навчання забезпечує всебічне вивчення та глибоке засвоєння студентами навчального матеріалу, оволодіння методами наукового пізнання, опанування специфічною термінологією, виховання особистостей, які здатні мислити творчо, аналітично, яскраво і неординарно. Також вона має на меті сприяти підготовці студента до семінарських занять.

До форми самостійної роботи студентів відносяться: аналіз і конспектування документів та різних історичних джерел, самостійне вивчення монографій і наукових статей, навчальної та навчально-методичної літератури, написання тематичних повідомлень, доповідей, рефератів. Основне завдання студента під час самостійної роботи – уважно читати, думати, аналізувати і конспектувати матеріал.

Самостійна робота над історичними джерелами, навчальною та науковою літературою розпочинається з попереднього ознайомлення з ними. Необхідно прочитати зміст, вступ, позначити дати написання або прийняття того чи іншого документа. Слід уважно прочитати документ чи наукову роботу, роблячи попередні чорнові записи, і лише після цього доцільно розпочинати складання конспекту.

Загальних і єдиних для всіх правил ведення конспекту не існує. Ведення конспекту – справа творча і індивідуальна. Є лише деякі загальні рекомендації щодо ведення конспекту. Конспект – це стислий переказ своїми словами основних ідей, проблем та подій. Конспектувати слід лише головні ідеї джерела, основні події, явища і їх наслідки. Конспектуючи матеріал, студенти можуть цитувати

окремі положення документа, найбільш важливі ідеї авторів монографій і статей. Але обов'язково слід робити посилання на використані і процитовані матеріали із зазначенням номерів сторінок. Записи в конспекті треба вести чітко й розбірливо, вони повинні відповідати темі самостійної роботи. Під час ведення конспекту допускається скорочення слів, термінів, понять. Важливі дати, події, терміни доцільно виділяти кольором або підкреслювати відповідні місця. Конспект може бути написаний у вигляді тез, мати невеликий обсяг, але при цьому бути ґрунтовним за змістом та логічно завершеним. Головне це те, що конспект має допомогти студенту під час його відповіді на семінарі та сприяти глибокому засвоєнню навчального матеріалу.

8. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№з/п	Назва теми
1	Теоретичні основи наукового дослідження
2	Теоретичні основи історичного дослідження
3	Технологія наукових досліджень
4	Реферати, курсові та кваліфікаційні роботи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра
5	Етапи виконання студентського наукового дослідження
6	Написання тексту курсової та магістерської роботи
7	Оформлення курсової та магістерської роботи .
8	Апробація та публікація результатів наукового дослідження. захист наукових робіт

9. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Наукова діяльність. Види наукової діяльності.
2. Понятійний апарат, зміст та класифікація наук.
3. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.
4. Види та ознаки наукового дослідження.
5. Теоретичні та методологічні принципи науки.
6. Наукова ідея, науковий принцип. Наукові поняття та гіпотези.
7. Методологія наукового дослідження.
8. Фундаментальні наукові дослідження.
9. Прикладні наукові дослідження.
10. Філософські методи та їх роль у науковому пізнанні
11. Загальнонаукові методи дослідження.
12. Застосування дедуктивного та індуктивного методів.
13. Метод системного аналізу.
14. Історик як суб'єкт пізнання. Рівні та етапи пізнавальної діяльності історика.
15. Загальнонаукові методи в історії.
16. Методи історичного дослідження.
17. Принципи історичного дослідження.
18. Історична бібліографія: визначення, завдання, функції, історія розвитку.
19. Бібліографічні джерела (показчики) з історії.
20. Процеси наукового дослідження. Загальна характеристика.
21. Формулювання теми наукового дослідження.
22. Постановка проблеми наукового дослідження.
23. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження.
24. Виявлення і ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами.
25. Методологія теоретичних досліджень.
26. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
27. Правила складання бібліографічного опису.

28. Правила оформлення бібліографічного списку джерел та літератури у науковій роботі історика.
29. Наукова інформація та способи її пошуку.
30. Пошук інформації в процесі наукової роботи. Загальна характеристика.
31. Джерела пошуку інформації, їх класифікація.
32. Джерела первинної та вторинної інформації.
33. Характеристика масиву інформаційних матеріалів.
34. Бібліографічний пошук інформації з суспільних наук.
35. Пошук бібліографічної інформації в каталогах і картотеках.
36. Електронні засоби пошуку інформації.
37. Наукова публікація. Поняття. Функції основні види.
38. Наукова стаття та її структурні елементи.
39. Тези наукової доповіді. Правила їх написання.
40. Правила оформлення публікацій.
41. Плагіат. Види плагіату.
42. Запобігання випадків академічної недоброчесності. Наукові публікації: поняття, функції, основні види.
43. Зміст науково-дослідницької діяльності студента-історика.
44. Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи.
45. Етап роботи над курсовою (кваліфікаційною) роботою.
46. Робота над текстом курсової (кваліфікаційної) роботи.
47. Оформлення курсової й кваліфікаційної робіт.
48. Підготовка до захисту й захист курсових і кваліфікаційних робіт.
49. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.
50. Завдання магістерської роботи.
51. Вибір та уточнення теми магістерської роботи, підбір та вивчення літератури.
52. Структура магістерської роботи.
53. Процедура підготовки і захисту магістерської роботи
54. Ознаки навчально-дослідної роботи студентів.